

משנה ו'

משנה זו מציגת נשים שאינן זכאיות למזונות, ומתוך כך היא מפרטת את דינן לגבי זכיות נוספות.

המשנה עוסקת בנשים אלו:

ממאנת - "מאון" הוא סוג של בטול קדושין התקף בקטנה שגשאה בקדושין מדרבנן, שבאפנים מסימים תקנו חז"ל שהיא רשאית למאן בבעלה ולבטל את הקדושין למפרע, ובכך היא כמי שלא נשאה לו מעולם. אין היא זקוקה לגט או לפעלה אחרת, אלא ממאנת ותו לא.

שניות - קרובות מדרגה רחוקה שחז"ל אסרו לשאתן כדי לגדר בפני אסורי ערוה. כנוהן "שניות" בא לזון על שם שהן משניות לאסור הערוה.^א

אילונית - אשה שאינה יכולה ללדת מסבות פיזיולוגיות.^ב אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט - כהן גדול אינו רשאי לשאת אלמנה. כל כהן אינו רשאי לשאת גרושה. חלוצה אסורה להם מדברי חכמים.

ממורת - מצאצאיהם של איש ואשה האסורים זה על זה באסור ערוה. היא אסורה להנשא ליהודים כשרים.

נתינה - מצאצאיהם של הגבעונים, אשר הם כלולים בשבעת העמים שהזהירנו תורה לבל נתחתן בהם.

ביאור

כתובות פרק י"א א' ו'

¹ לממאנת, שניה ואילונית, איני:

כתבה - מנה או מאתים, אם התגרשה

או התאלמנה. לממאנת, לפי שכתבה תקנה לגרושה או לאלמנה אך לא לממאנת היוצאת מבעלה מעצמה. לשניה, לפי שקנסוה שתאבד כתבתה מפני שגשואיה באסור. לאילונית, לפי שקדושיה בטעות ולא חלו כלל.

מקורות והערות

א. דיני שניות מפורטים בגמרא בפרק שני של מסכת יבמות, דף כ"א. ב. השם אילונית הוא

י"א
בתשרי
יום ג'

(קידושין מד)

היום נלמד:

משנה

כתובות

פרק י"א משנה ו'

גמרא

משנה, תענית,

פרק ד', משנה ח'

תוכנה מרגשת

כיצד עודד הרב

את הילדה

לך ולמשפחה

מסכת קידושין

דף מ"ד

זוהר

פנחס דף ריד:

הלכה

מצות קריאת

שמע

הלכה י"א-י"ג

כתובות פרק י"א ■ ו'

ביאור

2 וְלֹא פְרוּת **3** וְלֹא
מְזוֹנוֹת **4** וְלֹא בְלָאוֹת.

2 "ולא פרות" - ממאנת אינה זכאית להחזר פרות שאכל הבעל בתקופת הנשואין מנכסי מלוג, אף על פי שבמאונה התברר שנעקרו נשואיה למפרע. טעם הדבר: מאחר שתקנו נשואין לקטנה, הורו שהיא זכאית באכילת הפרות.¹ שניה אינה זכאית להחזר פרות שאכל הבעל, אף על פי שתקנו לו זכות זו כנגד חובתו לפדותה ובנשואי אסור לא תקנו חז"ל שהבעל חייב לפדותה - הטילו עליה קנס זה כדי שתמחר לבקש להתגרש. אילונית, מאחר ששתקה בשבעלה אכל פרות, מחלה לו.²

3 "ולא מזונות" - אם לתת מעות בעת נשואיהן לצרף מזונותיה ואחר כך מאנה, אין הבעל חייב לפרע לה חוב זה, כי עקרה את נשואיה למפרע; שניה, כל עוד היא תחתיו אין לה מזונות, מפני שאין הבעל מחייב לפרנס אשה שמטל עליו לגרשה, והתנא בא ללמד שאין לה גם אחרי שנתאלמנה; אילונית אינה זכאית למזונות שהרי נשואיה טעות.

4 "ולא בלאות" - אם הבעל השתמש בנכסי האשה עד שבלו ואבדו מן העולם אינו חייב להעמיד לה נכסים אחרים. לגבי ממאנת הלכה זו תקפה בין בנכסי מלוג ובין בנכסי צאן ברזל, שכן היה רשאי להשתמש בנכסי המלוג ודינו ככל בעל שאינו מחייב להשיב בלאות אלה.³ לגבי נכסי צאן ברזל, הבעל זכה בהם מכרח הנשואין; מאחר שדינם כדין הכתובה שהאשה זוכה בהם במקרי גרושין או אלמנות בלבד, אין לה עלה לתבעם. לשניה אין בלאות של נכסי מלוג אף יש לה בלאות של צאן ברזל; מפני שאלה הם נשואי עברה תקנו חז"ל להפסיד את האשה בנכסים העומדים בחזקתה - נכסי מלוג שגופם שלה; ואת הבעל הפסידו מן הנכסים העומדים בחזקתו - נכסי צאן ברזל שגופם שלו.⁴ לאילונית אין בלאות, לא של נכסי מלוג ולא של נכסי צאן ברזל, לפי שהכניסתם לבעל ומחלה לו עליהם.⁵

מקורות והערות

שם. ה. עיין עוד ר"ן, דף נט/א מדפי הרי"ף, ד"ה ולא בפירות, ובמהר"ם שיף, דף קא/א בתוד"ה אילימא.
ו. גמרא, דף קא/א, על פי גירסת הגאונים, עיין תוספות, שם. ד"ה הכי, ועיין בפרש"י, שם, ד"ה ש"מ, לביאור הגירסה המודפסת. ז. יש לציין כי כך דעת

מלשון איל זכר, כלומר, היא זכרית, שאינה יכולה ללדת זכור (גמרא, דף יא/א), אילונית מזוהה באמצעות סימני גוף שונים, כפי שמרחיבה הגמרא במסכת יבמות (דף פ/ב). ג. ר"ן, הובא בתוספות יום טוב, ד"ה ולא פירות. ד. ראה עוד בתוספות יום טוב,

⁵ אם כְּשֶׁנִּשְׁאַףּ כָּבֵר יָדַע הַבֶּעַל שְׁהִיא אֵילֹנִית, יֵשׁ לָהּ כְּתָבָה (וְהוּא הַדִּין יִתֵּר הַדְּבָרִים^ח) שֶׁהִרִי אֵין כָּאֵין מִקֵּחַ טְעוֹת.

⁶ אֶלְמָנָה שֶׁנִּשְׁאַףּ בְּאִסוּר לְכַהֵן גָּדוֹל; גְּרוּשָׁה אוֹ חֲלוּצָה שֶׁנִּשְׁאַףּ בְּאִסוּר לְכַהֵן הַדְּיוּט; מִמְזוּרָה אוֹ נְתִינָה שֶׁנִּשְׁאַףּ בְּאִסוּר לְיִשְׂרָאֵל; בֵּת יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּשְׁאַףּ בְּאִסוּר לְנִתִּין אוֹ לְמִמְזוּר - זְכָאִיוֹת לְכְתָבָה (וְהוּא הַדִּין שֶׁיֵּשׁ לָהֶן פְּרוּת, מְזוּנֹת^ט וּבִלְאוֹת).

טַעַם הַהֲבָדֵל בֵּינָן לְבֵין 'שְׁנִיּוֹת': שְׁנִיּוֹת אִסוּרוֹת מִדְּרַבָּנָן, וְדִבְרֵי חֻכְמִים צְרִיכִים חֲזוּק יוֹתֵר מֵאִסוּרֵי הַתּוֹרָה, וְלִפְיָכֵךְ תִּקְנֵנוּ לְקַנְסוֹן. בְּרַם, מֵאִסוּרֵי תוֹרָה אֲנִשִּׁים נִרְתָּעִים יוֹתֵר, וְלֹא תִמְיֵד רְאוּ צֶרֶךְ לְקַנְסֵם.

⁵ וְאִם מִתְחַלָּה נִשְׁאַףּ לְשֵׁם אֵילֹנִית, יֵשׁ לָהּ כְּתָבָה. ⁶ אֶלְמָנָה לְכַהֵן גָּדוֹל, גְּרוּשָׁה וְחֲלוּצָה לְכַהֵן הַדְּיוּט, מִמְזוּרָה וְנְתִינָה לְיִשְׂרָאֵל, בֵּת יִשְׂרָאֵל לְנִתִּין וְלְמִמְזוּר, יֵשׁ לָהֶן כְּתָבָה:

מקורות והערות

כלאסור תורה, אולם תוספות יום טוב (שם, ד"ה וחלוצה) תמה עליו, ובין תמיהותיו - שהרי בגמרא נאמר במפורש שהנימוק "דברי סופרים צריכים חיזוק" אינו הולם חלוצה! הגמרא מזכירה ביאור נוסף: בעוד שהנישואין אינם פוגמים בשנייה ולא בבניה ולפיכך נוח לה בנישואין, הרי שאלמנה לכהן גדול וגרושה וחלוצה לכהן הדיוט פוגמת את בניהן, לפיכך לא ראו צורך לקנסן. לפי טעם זה אפשר שדין ממזרת ונתינה כדין "שניות" - הדבר תלוי בשיתות תנאים. עיין בהרחבה בגמרא, יבמות, דף פה/ב.

הר"ן, אולם ראשונים רבים נוקטים שאמנם לאיילונית אין בלאות של נכסי צאן ברזל אך יש לה בלאות של נכסי מלוג (ראה ר"ן, דף ס"א מדפי הר"ף, ד"ה ואי, ובתוספות יום טוב, ד"ה ולא בלאות). ת. עיין תוספות יום טוב, ד"ה יש לה. ט. היינו לאחר שנתאלמנה. ברם בחייו אינו מחוייב לפרנסה מפני שמוטל עליו כל העת לגרשה. י. הגמרא מביאה שנחלקו תנאים בטעם הדבר, וטעם זה נאמר לאחת השיטות. רע"ב במסכת יבמות (פרק ט', משנה ג') נוקט שטעם זה מתאים גם כלפי חלוצה לפי שמתייחסים אליה

כָּךְ תִּהְיֶה מְקוֹף בַּחֲבֵרָה אוֹהֶבֶת

איך תוכל לשנות את תפיסת המציאות של האנשים שאתה מכיר, כדי שיאהבו אותך וירצו להיות בחברתך?

ביאור

בתקופת המשנה, היה בירושלים מנהג מדהים שיצר חברה אוהבת מאוד ותומכת מאוד. כלם הרגישו מקבלים ורצויים, כלם הרגישו אהובים.

אמר רבן שמעון בן גמליאל: הימים השמחים והחגיגיים ביותר בעם ישראל, היו ט"ו לחדש אב ויום הכפורים.

ט"ו באב היה תאריך בעל משמעות מיוחדת, פי ביום הזה התרחשו ארועים גדולים, אחד מהם: הרוגי ביתר הובאו לקבורה - כאשר דבאו הרומאים את מרד בר

כוכבא, הם הרגו רבבות בעיר ביתר, ולא הרשו לקבר את ההרוגים, וכך היו גופותיהם פזורות תקופה ארפה, ובט"ו באב הגיעו חז"ל להסכם עם השלטון הרומאי לאפשר את קבורתם^א.

וביום הכפורים, משה רבנו ירד עם הלוחות השניים, חטא העגל התכפר לעם ישראל, והיום הזה נקבע לסליחה ולכפרה^ב.

בשני הימים החגיגיים האלו, נהגו בנות ירושלים ללבש בגדים לבנים לכבוד היום. עד כאן נשמע שגרתו למדי, אבל ההמשך מפתיע ביותר: כל הבנות לבשו בגדים לבנים שהן שאלו מחברותיהן! אף לא אחת מהן לבשה בגד שהיה שייך לה עצמה!

בגדים הנם בעלי ערך אישי חשוב מאוד עבור גברים ונשים, ובודאי עבור נערות צעירות. ודוקא בימים החגיגיים ביותר, בהם מתהדרים בבגדים החגיגיים ביותר, התפתח המנהג הזה, שאף אחת אינה לובשת את הבגד שנתפר עבורה, אלא בגד שהיא שואלת ממישהי אחרת.

משנה, תענית, פרק ד', משנה ח'

אָמַר רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: לֹא הָיוּ יָמִים טוֹבִים לְיִשְׂרָאֵל כַּחֲמֹשֶׁה עָשָׂר בְּאָב וּבְיוֹם הַכַּפּוּרִים, שֶׁבָהֶן בָּנוּת יְרוּשָׁלַיִם יוֹצְאוֹת בְּכָלֵי לֶבָן שְׂאוּלִיז, שְׁלֹא לְבִישׁ אֶת מִי שְׂאִין לוֹ.

מקורות והערות

א. תענית, דף לא. ב. שם, דף ל.ב.

ביאור

מדוע?

"שלא לביש את מי שאין לו!"

אלו היו ימי חג, בהם לובשים בגדים לבנים חגיגיים. ננסה לדמין את עצמנו ילדים למשפחה עניה, נפגשים בימי שבת וחג עם חברים, ילדים למשפחה עשירה, בבית הפנסת או ברחוב. אנחנו לבושים בבגדים פשוטים, מדהים ומרפטים שעברו אלינו ב'ירשה' מודדים טובים שרחמו עלינו, ואלו בני האמידים הולכים בבגדים לבנים, מכריקים וחדשים. איך היינו מרגישים?

בשני הימים המיוחדים האלו, הסבימו הבנות למשפחות האמידות לותר מרצונן על בגדיהן היפים, ולשאל בגדים שלא בדיוק התאימו להן, ולא נבחרו על ידן בקפידה כפינה למעמדן הכלכלי-חברתי הגבוה. הן הסבימו לכך באצילותן הרבה, כדי ליצר הרגשה של שתפוח!

נפגשות בנות העניים ובנות העשירים, כשכלן לובשות בגדים שאינם שלהן, האם הרגשתן של בנות העניים השתפרה? והרי מצדן הכלכלי נותר כשהיה, והן ידעו שכלן שואלות בגדים רק כדי שהן לא תקאנה. איך הועילה להן החלפת הבגדים הלא אמיתית?

ובכן, הן ידעו שהן עניות, אבל הן גם ידעו שאף לא בת עשירים אחת מתפונת להתנשא עליהן! יותר מזה: הן ידעו שבנות העשירים מותרות משלהן כדי שהעניות תרגשנה בנח. במנהג האציל הזה של אמותינו הן שנו את תפיסת המציאות של העניות. המציאות נותרה כפי שהיתה, היו בנות עניות והיו בנות עשירות, אבל ההקרבה והמסירות של העשירות עבור העניות שנתה את התפיסה של העניות - איך הן נראות בעיני העשירות; לא נחותות אלא אהובות. הרגשות שלנו כלפי החברה מבססים על התפיסה שלנו, איך אנחנו נראים בעיני החברה, ואת המחשבות האלו הצליחו העשירות לשנות, באמץ, באופן מחלט.

ומכאן נפתח נהר של אהבה ואהבה. מי יכול להתחרות בקשר האמין שנוקם בין בת העניים לבת העשירים שותרה עבורה באהבה על בגדיה החגיגיים?

כשנעשה מאמץ לטשטש הבדלי מעמדות, לא יהיה גבול לאהבה שתקיף אותנו.

כיצד עודד הרב את הילדה

תובנה
מרגשת

סרטון יומי שיאיר לכם את היום

מסכת קידושין ■ דף מ"ד

הַגֵּט שֶׁהוֹנַח בְּחֶצֶר

בְּעַל הַרוּצָה לְגַרֵּשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ, צָרִיךְ לָתֵת אֶת הַגֵּט לְיָדָהּ, שֶׁהֵרִי אִמְרָה תוֹרָה "וְנָתַן בְּיָדָהּ". אוּלַם, אֶפְשָׁר גַּם לָתֵת אֶת הַגֵּט לְתוֹךְ הַחֶצֶר שֶׁל הָאִיִּשָּׁה כְּשֶׁהִיא עוֹמְדַת לְיַד הַחֶצֶר וְשׂוֹמְרַת עָלֶיהָ, וְהֵרִי זֶה נֶחֱשֵׁב כְּאִילוּ נָתַן אֶת הַגֵּט לְתוֹךְ יָדָהּ.

בקרו באתר 'תלמוד ישראלי'

לעשות סוויצ' בראש

פנחס דף ריד:

תרגום

סדורא דהני יומין, מראש השנה עד יומא בתראה דחג. בראש השנה, אתער דרועא דשמאלא, לקבלא לה למטרוניתא, וכדין כל עלמא בדחילו בדינא, ובעי ההוא זמנא בתיובתא שלים, לאשתפחא עלמא קמי קודשא בריך הוא. וכדין ישראל בתעניתא על חובייהו, ומכפרא להו. ביומא קדמאה דחג, יתער ימינא לקבלה, בגין לחבקה וכדין כל חדווא וכל אנפין נהירין.

סדור הימים הללו מראש השנה עד יום האחרון של חג. בראש השנה מתעוררת זרוע שמאל לקבל את המלכה, ואז כל העולם בפחד בדין, וצריך אותו הזמן בתשובה שלמה שימצא העולם לפני הקדוש ברוך הוא. ואז ישראל בתענית על חטאייהם, ומכפרת להם. ביום הראשון של החג יתעורר הימין לקבלה בשביל לחבקה, ואז כל החדוה וכל הפנים מאירות.

מיד בצאת יום הכפורים, וכל שכן בחג הסוכות, ישנו מעבר בין עולם של דין בו היונו מצויים בימים הנוראים, לעולם של חסד, שמתבטא בחג הסוכות בו נאמר "ושמחת בחגך והיית אך שמח" (דברים טו, טו). השמחה הגדולה הנה על כך שכעת לאחר שנטהרנו ביום הכפורים וצמצמנו את עצמנו בהפקה על חטא והגבלות של אכילה שתיה וכו', בעת זה הזמן לאחר הנקיון הגדול לתת לכוות החיים לצאת, וכך אנו בעצמנו יוצאים אל העולם, אל הסכה, יוצאים מהבית שהוא מקצרו של אדם ומתירים לעצמנו לשמח באופן שאף האכילה השתיה והשינה שלנו נעשים מצוה וקדשה בסכה. המעבר הזה בין יראת יום הדין לאהבה הגדולה של הסכה מצריך כמה ימים בהם אנו מתרגלים ומכילים את השנוי, כי לא נתן ברגע אחד לעבר ממצב אחד לשני, על כן ארבעה ימים אלו הם ארבע מדרגות כנגד ארבעה עולמות בהם אנו בהדרגתיות מסתגלים להארת החסד הגדול - סוד גיזול זה הוא סוד האזוין הנכון, לדעת לעבר נכון ובהדרגה בין מצב למצב ולקבל את המתנות של כל שלב בזמנו המדויק.

יא. פִּנְנָה בְּכָל הַשָּׁלֹשׁ פְּרָשִׁיּוֹת

בְּכָל שְׁלֹשׁ הַפְּרָשִׁיּוֹת צָרִיךְ לִכְנֹן לְבוֹ לְהִבִּין אֶת מַה שְּׁמוֹצִיא בְּפִיּוֹ.²³

יב. לֹא בִּזְיוֹן בְּפָסוּק רֵאשׁוֹן

אָבֵן, עֵקֶר הַפִּנְנָה הִיא בְּפָסוּק 'שְׁמַע יִשְׂרָאֵל'²⁴. וְאִם אָמַר פָּסוּק זֶה וְלֹא בִּזְיוֹן לְבוֹ לְהִבִּין מַה שְּׁמוֹצִיא בְּפִיּוֹ, לֹא יֵצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ וְיִחְזֹר וְיִאֲמָרְנוּ בְּכִנּוּיָהּ, שֶׁפָּסוּק זֶה הוּא עֵקֶר קְבֻלָּתָהּ עַל מַלְכוּת שָׁמַיִם וְאַחֲדוּת ה'²⁵. וְהוּא הַדִּין בְּפָסוּק 'בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד' וְגו', שֶׁאִם אָמְרוּ בְּלֹא פִּנְנָה, יִחְזֹר וְיִאֲמָרְנוּ בְּכִנּוּיָהּ²⁶ וְאִם הִמְשִׁיךְ כְּבֹר 'וְאַהֲבַת' יִבְאֵר לְהִלְךְ.

גַּם כַּאֲשֶׁר בִּזְיוֹן לְצֵאת יְדֵי חוֹבַת הַמִּצְוָה קִדְּם שֶׁהִתְחִיל לְקַרֵּא קְרִיאַת שְׁמַע, אִם בְּשַׁעַת קְרִיאַת פָּסוּקִים אֵלּוּ פָּנּוּ לְבוֹ וּמְחַשְׁבָּתוֹ אֶל דְּבָרִים אֲחֵרִים וְלֹא בִּזְיוֹן לְבוֹ לְמַה שְּׁהוֹצִיא בְּפִיּוֹ, לֹא יֵצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ, שֶׁהִרִי לֹא קִבַּל עָלָיו מַלְכוּת שָׁמַיִם בְּהַסְפָּמַת הַלֵּב.²⁷

יג. לֹא בִּזְיוֹן בְּשֵׁאֵר פְּרָשִׁיּוֹת קְרִיאַת שְׁמַע

אִם בְּפָסוּק 'שְׁמַע יִשְׂרָאֵל' בִּזְיוֹן לְבוֹ לְמַה שְּׁהוֹצִיא בְּפִיּוֹ, וְרַק לְאַחַר מִכָּן בְּשֵׁאֵמֵר 'וְאַהֲבַת' אוֹ בְּהִמְשִׁיךְ קְרִיאַת שְׁמַע פָּנָה לְבוֹ לְדְבָרִים אֲחֵרִים וְלֹא בִּזְיוֹן לְבוֹ לְמַה שְּׁמוֹצִיא בְּפִיּוֹ, בְּדִיעְבַּד יֵצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ.²⁸

מקורות והערות

26. שם במ"ב ס"ק י"ב ובכף החיים אות ט"ו.

23. ס' ס"א סעי' א' ובמ"ב ס"ק א'.

27. ס' ס' סעי' ה' ובמ"ב ס"ק י"א ובסי' ס"ג סעי' ד' ובמ"ב ס"ק י"ג ובכף החיים אות כ'.

24. ס' ס"ג סעי' ד'.

28. ס' ס' שם ובכף החיים אות י"ג.

25. שם במ"ב ס"ק י"ג.